

самоконтролю, зниження тривожності та сприяння соціально-позитивній установці у взаємодії в студентській групі.

Очевидно, що внутрішньою передумовою становлення асертивної поведінки особистості майбутнього психолога є формування позитивної Я-концепції, адекватної самооцінки та впевненості в собі. Завдяки асертивній поведінці у майбутнього фахівця проявляються такі професійно важливі якості, як здатність до самостійного регулювання власної поведінки, незалежність від зовнішніх впливів і оцінок; знання власних прав та обов'язків; адекватне оцінювання себе й оточуючих; усвідомлення особистих потреб та інтересів; розуміння власних цілей, намірів і шляхів подальших дій за умови відкрито та без дискомфорту про них заявляти; повага до прав та інтересів інших людей; здатність досягати поставлених цілей, не маніпулюючи іншими; уміння переконувати, завойовувати прихильність, звертатися за порадою чи допомогою до інших учасників міжособистісної взаємодії; здатність укладати компромісні рішення; встановлювати ділові контакти та партнерські стосунки тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Герасіна С.В. Асертивна поведінка як передумова формування почуття власної гідності та самоповаги студентської молоді. Проблеми сучасної психології: зб. наук. праць. К.-ПНУ імені Івана Огієнка, Інститут психології ім. Г.С. Костюка. Випуск 10. 2010. С. 139-149.
2. Гук О. Асертивність як складова культури демократичного врядування. Науковий вісник «Демократичне врядування». 2012. Вип.9
3. Лучків В. З. Психологічні особливості розвитку асертивності в юнацькому віці. Дис...канд. психолог. наук (доктора філософії) за спеціальністю 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ, 2017. 200 с.
4. Майерс Д. Социальная психология. СПб.: «Питер», 1999. 688 с.
5. Марчук Л. М. Соціально-психологічні особливості формування асертивної поведінки у професійному становленні майбутніх психологів 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи: дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук. НАПН. Київ, 2016. 225 с.
6. Ромек В. Тренинг уверенности в межличностных отношениях. СПб. : Речь, 2003. 175 с.
7. Чепелева Н. В., Пов'якель Н. І. Теоретичне обґрунтування моделі особистості практичного психолога. Психологія. зб. наук. праць. К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова. Вип. III. 1998. С.35–41.
8. Bruch M.A. A task analysis of assertive behavior revisited: Replication and extension. Behavior Therapy, 1981. Vol. 12. P. 217—230.

Ткачук Наталія

Науковий керівник – доцент Сорока Ольга

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД НАСТАВНИЦТВА ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Практика наставництва або менторинг (від лат. mentor – вихователь, керівник) сьогодні сприймається як соціальний інститут адаптації. Термін «наставництво» походить від англ. «mentor», що в перекладі означає «наставник». Закордоном наставництво є доволі поширеною звичною практикою. Нажаль, у нашій країні воно тільки починає розвиватися, оскільки є ефективною формою захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Наведемо приклади наставництва зарубіжних країн, досвід яких, на нашу думку, можна було б імплементувати в соціальну практику. Так, у 1904 році у Сполучених Штатах Америки з'явився рух Big Brothers Big Sisters (BBBS). Його засновником став молодий клерк Нью-Йоркського суду Ернест Култер. Працюючи в суді, він помітив, що все більше дітей притягуються до кримінальної та адміністративної відповідальності. Переважно, це були діти з девіантною поведінкою, які не мали правильних соціальних прикладів. Е. Култер поставив за мету, знайти для таких дітей, волонтерів та добровольців, які будуть готові займатися з дитиною, приділяти їй свій час, стати взірцем для наслідування та допомогти сформувати правильну соціальну поведінку і моральні цінності. BBBS об'єднала наставників, волонтерів, добровольців для різних дітей по всьому світу [1].

Сьогодні рух BBBS працює за декількома програмами наставництва:

□ наставництво в громаді (Community-Based Mentoring) – індивідуальне наставництво, де наставник і вихованець проводять час разом, гуляють, спілкуються тощо;

□ наставництво для дітей військовослужбовців (Mentoring for Military Children) – підтримка сімей та дітей військовослужбовців;

□ «Big in Blue» – програма, до якої залучаються правоохоронні органи для встановлення довірливих зв'язків з дітьми та їхніми сім'ями;

□ шкільне наставництво (School-Based Mentoring) – наставниками є вчителі, які мають створювати міцні стосунків з дітьми (від 7 до 21 р.), де дитина знаходить підтримку у реалізації своїх потреб [1].

Організація BBBS не працює над вирішенням глобальних проблем. Їхня мета та завдання – задовольнити базові потреби кожної дитини, яка цього потребує.

Окрім організації «Big Brothers Big Sisters of America», на теренах США є ще одна організація, що займається наставництвом для молодих людей та дітей, – «The Mentoring Project», гаслом якої є «Кожна дитина потребує наставника». Діти, які виховуються без батьків, більш схильні до скоєння правопорушень, вживання алкоголю, наркотиків, частіше їх виключають із навчальних закладів. Організація «The Mentoring Project» розширила свою діяльність і поза межами Америки. Вони займаються підготовкою осіб, які вирішили стати наставниками по всьому світу [2].

Цікавим вважаємо досвід кенійської організації «Education for All Children» («EfAC»), яка здійснює супровід наставництва після закінчення спеціалізованого закладу. Вони займаються підтримкою молодих талантів. Наставники допомагають адаптуватися своїм вихованцям у новому для них середовищі, разом складають «план успіху» у навчанні і в майбутньому житті. З їх допомогою учні можуть закінчити школу, вступити в коледж і влаштуватися на робоче місце [3].

Сьогодні існують програми, де вихованець проживає окремо, а наставник і надалі супроводжує та підтримує його. Цей досвід є цікавим для нашої держави особливо в період деінституціалізації.

«Omnis» та «Sublimitas» – громадська організація в США, що допомагає дітям-сиротам або дітям, позбавленим батьківського піклування, отримати освіту. Вони залучають молодих фахівців до роботи з дітьми, які виховуються у дитячих будинках та не мають зразків наслідування. Наставники дають поради, надають допомогу в підготовці до навчання та скеровують на навчання після закінчення закладів загальної середньої освіти. Окрім цього, наставники допомагають формувати у молодих людей життєві навички, наприклад формування бюджету, управління часом, самозахист, самообслуговування, міжособистісні зв'язки тощо [4].

Kidsave International – міжнародна організація, основна мета якої спрямована на безболісний перехід дітей із притулків у сім'ї, під опіку прийомних батьків, або створення постійних зв'язків із дорослими наставниками. В такому випадку діти потрапляють до тих, хто про них дійсно буде піклуватися. Девіз організації – «Кожній дитині потрібна сім'я». Характерною особливістю організації є те, що вони орієнтовані на всиновлення українських та російських дітей у американських сім'ях [5].

Відомою у Великій Британії є організація «Toobox», що допомагає дітям, які зазнали маргіналізації та жорстокого поводження з боку тих, хто повинен їх захищати. Вони співпрацюють з місцевими органами, які допомагають їм не потрапити на вулицю. Робота організації здійснюється не через прямий контакт наставника з дитиною, а через посередницькі відносини [6].

Heart for Orphans – некомерційна організація в США, що займається одразу кількома проектами. Вона має «перехідні будинки» для підлітків-сиріт віком від 16 до 22 років, для їхнього безпечного життя, щоб вони могли жити в нормальних умовах. Прийомні батьки стають наставниками, люблять, навчають, допомагають облаштуватися в суспільстві. Організація має клуби для підлітків, де з випускниками дитячих будинків займаються наставники, які виховують у релігійному дусі. Діяльність Heart for Orphans розрахована для підлітків, які потрапили у важкі життєві ситуації, а також для мам-сиріт, за якими закріплюється дорослий наставник, що надає емоційну підтримку та допомагає знайти правильний вихід зі складної ситуації [7].

Oak Tree Project – корейський проект, який був започаткований у 2013 році. Програма наставництва цього проєкту вирізняється тим, що наставники працюють не з дітьми, а з випускниками спеціалізованих закладів. Кожній дитині виділяється стипендія та за нею

закріплюється наставник, який допомагає у здобутті вищої освіти. Він вчить вихованця правильно розпоряджатися коштами, які розраховані на харчування, шкільне приладдя мобільний зв'язок, транспорт. Усі наставники працюють як волонтери.

Проаналізований зарубіжний досвід наставництва дає змогу побачити позитивний вплив на формування і розвиток дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Наставництво закордоном є важливим ресурсом підтримки і розвитку потенціалу дітей-сиріт, а також сприяє їх ефективній соціальній інтеграції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Big Brothers Big Sisters of America. 2018. URL: <http://www.bbbs.org>
2. Education for All Children. 2018. URL: <http://educationforallchildren.org>
3. Heart for Orphans. 2018. URL: <https://heartfororphans.com>
4. Kidsave International. 2018. URL: <https://www.kidsave.org>
5. Oak Tree Project. 2018. URL: <https://www.oaktreeproject.com>
6. «Omnis»&«Sublimitas». 2018. URL: <http://www.sublimitaschildren.org>
7. The Mentoring Project. 2018. URL: <http://www.thementoringproject.org>
8. Toybox. 2018. URL: <https://toybox.org.uk>

Федорова Тетяна

Науковий керівник – професор Радчук Галина

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО МАТЕРИНСТВА У ДІВЧАТ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Можна констатувати той факт, що материнство займає незначне місце в ієрархії цінностей жінки, поступово витісняючись іншими цінностями, такими як: професіоналізм, пошуки матеріального благополуччя, прагнення до гедонізму та індивідуалізації. Сучасні теоретичні та практичні дослідження, що вивчають проблему материнства підкреслюють важливість материнської поведінки для розвитку здорової та гармонійної дитини. Дослідження проблематики прийняття та усвідомлення жінкою ролі матері є особливо актуальним, оскільки це дає змогу виокремити чинники та сенситивні періоди, що можуть значно впливати на розвиток материнства.

Варто зазначити, що структура психологічної готовності до материнства є складною і не до кінця розробленою та дослідженою. Так, існує багато підходів до розуміння вивчення материнства, як у вітчизняній психології (І. В. Братусь, О. Б. Кізь, С. Ю. Мещерякова, Г. Г. Філіппова, Ю. І. Шмурак та ін.), так і в зарубіжній (Е. М. Бадінтер, Д. М. Дьусбері, М. Е. Мід та ін.).

Саме розуміння готовності до материнства дозволило би вчасно діагностувати порушення материнської поведінки, а також би допомогло спроектувати способи її профілактики та корекції. Ми можемо бачити як у вихованні матері обирають деструктивні патерни поведінки, агресивний підхід, а також ті стилі батьківського виховання, які можуть нести негативні наслідки на формування Я-ідентичності дитини.

Та не зважаючи на такий великий обсяг наукових досліджень, досі не існує достатньо робіт, які б відображали зв'язок між готовністю до материнства, реальною материнською поведінкою та розвитком дитини. Усе це підтверджує актуальність досліджуваної проблеми.

Відтак, дуже важливо дослідити сформованість готовності до материнства у дівчат студентського віку, зважаючи на те, що їх репродуктивна функція уже завершує своє формування.

Психологія материнства є одною із малодосліджених та найскладніших у вивченні областей науки. Материнство у психології вивчається у різноманітних аспектах, які торкаються не лише психології материнства, а й психології розвитку, педагогічної психології, психології особистості та ін.

Материнство як психосоціальний феномен в основному розглядається із двох позицій [2]:

- материнство як забезпечення умов для розвитку дитини;
- материнство як частина особистої сфери жінки.